

SZATYORNYI PARTITÚRA

Beszélgetés Csaba Péterrel

CSABA PÉTER • Fotó: Moldvay József

◆ Péter, a Concertus Hungaricus immár második alkalommal lép fel veled Magyarországon, s noha ugyanezeket a tagokat, mint Rádiózenekart is vezényelted, a Művészeti Alapítvány által rendezett legutóbbi koncertet követően lelkes közönség jött oda, s azt kérdezték: „Ki ez az ember? Honnan jött? Miért nem ismerjük?” Mesélj magadról, légy szíves!

— Hát remélem, van egy pár ember, aki mégiscsak ismer Magyarországon, habár nem jövök túl gyakran... Ki vagyok? Egy zenész, egy muzsikus, aki a zenének több területén igyekszik dolgozni. Elsősorban persze hegedülök és vezényelek.

◆ Mondanál valamit a pályád kezdetéről? Hol tanultál, hogyan alakult az életed?

— Kolozsváron születtem, ott tanultam hegedülni, Zsurka Péternél. Ő Rados-növendék volt Budapesten, aztán kitelepült Erdélybe, és ott fejezte be az életét. Óriási pedagógus volt és óriási hegedűs, amíg meg nem bánt. Párhuzamosan zeneszerzést is tanultam, és már abban az időben elkezdtem vezényelni. Kórust is szerveztem iskolás éveim alatt. Terényi Edénél tanultam zeneesztétikát. A főiskolát Bukarestben végeztem. Ekkor

kezdtem el koncertezni. Nemzeti és nemzetközi versenyeken indultam, mint hegedűs, s nyertem díjakat, többek között egy első és egy második díjat a Paganini-versenyen. Turnéztam, ahogyan ez abban az időben ment, a volt szocialista országokban.

◆ Magyarországon is?

— Magyarországon tulajdonképpen 1977-től. Persze előtte sokszor jártam itt gyerekként a szüleimmel. Emlékszem, amikor Pesten voltak a Bartók-szemináriumok, jöttem és hallgatóztam. Természetesen Erdélyben is sok helyen felléptem. 1976-tól állami szólista lettem, amiből nagyon kevés volt Romániában. Úgy nézett ki a szisztéma, hogy a nagyobb zenekaroknak volt szólistájuk. Ez nem azt jelentette, hogy állandóan velük kellett játszani, de valamilyen formában hozzájuk tartozott az ember. Én a Szatmári Filharmonikusokhoz: velük adtam húsz koncertet évente. Ebben az időben, 1977-ben kezdtem jönni Magyarországra. Az első fellépésem Debrecenben volt. 1979-ben a Kocsis Zoli meghívásának tettem eleget, vele léptem fel: akkor kerültem kapcsolatba több emberrel a Zeneakadémián. Közöttük Simon Alberttel, aki ezen a szülőföldsten odajött, s miután megtudta, hogy én vezényelek, megkérdezte, nem akarok-e az Akadémia akkori zenekarával foglalkozni. Így kezdődött. Emlékszem, elhoztam a marosvásárhelyi zenekart egy turnéra. Elég emlékezetes koncertet adtunk az Akadémián. Felléptem többször Kocsis Zoltánnal, Ránki Dezsővel. Ekkor már készültek lemezeim is, és ebben az időben több nyugati országba is kijutottam.

◆ Mikor kerültél ki Franciaországba?

— 1983-ban utaztam először nyugatra. Franciaországban egy angliai út során maradtam kint.

Olyan volt a helyzet, hogy nem látam más kiutat. Nem vagyok egy kalandor típusú ember; de mit tehettem? Természetesen többször felvetődött a Magyarországra költözés gondolata, viszont a hivatalos áttelepedés olyan bonyodalmakkal járt volna, melyek következtében jó időre egyszerűen leáll az egész pályám. Én ezt nem akartam vállalni. Úgyhogy nem maradt más választásom, mert az ottani fizikai és lelki nyomást már nem bírtam. Muszáj volt valamit csinálni. Teljesen véletlenül lett éppen Franciaország.

◆ Lyonban mit csinálsz?

— Először Párizsban éltem a testvéremmel, aki csellista. Hamar kiderült, hogy ott sem könnyű a létezés, és főleg nem lehet azonnal érvényesülni, hacsak valaki nem pártfogolja az embert. Valahol el kellett kezdeni. Akkor csináltak egy új zenekart Lyonban, és én elvállaltam ott a koncertmesterséget félállásban. Ez nagyon jó volt, mert nem vett el túl sok időt, de tisztességes megélhetést biztosított. Plusz még érdekes is, hiszen amellet, hogy dirigáltam, én mégiscsak szólista voltam. Ez a munka viszont alkalmat teremtett rá, hogy belülről megismerjem, milyen is egy zenekar. Pár évig csináltam, s nagyon sokat tanultam ezalatt. A magam részéről minden karmesternek tudnám ajánlani: mindegy, hol, de játsszon zenekarban.

◆ Lehet, ez az oka, hogy nagyon sok fiatal karmester nagyzenekar elé áll és kudarcot vall, bár tehetséges és jó keze van?

— Hát igen. Ők azt hiszik, ez abból áll, hogy ott vagyunk a legnagyobb zenekar előtt, s rögtön a legnagyobb műveket dirigáljuk jobbra-balra, reggeltől estig. Elfelejtik, hogy ez pont olyan, mint egy családban. Más a felelősségérzete, ha tizennyolc évesen családapa az ember, és megint más, ha negyvenévesen. Ez nem jelenti azt, hogy kevésbé szereti a gyermekét, csak azt, hogy másképpen tud hozzáállni. Akármilyen tehetséges valaki, vesztélyes ezt a végénél kezdeni. Először több dolgon át kellene esni.

Dolgozni olyan zenekarokkal, amelyek — úgymond — szinte maguktól játszanak. A karmesterek egy része hajlamos azt hinni, hogy ha leüt valamit és az megszólal, az azért van, mert úgy jó. Ez nem mindig igaz. Az a helyzet, a zenekar hozza magát még akkor is, ha a karmester nem annyira jó és érdekes. A zenekarnak van öntudata. A különbség abban áll, hogy aki érti a dolgot és tud bánni a zenekarral, az háromszor annyit képes kihozni belőle. Tulajdonképpen annyit elmondhatok, én úgy gondolom, a karmesterség nagyon összetett dolog, sokféle tapasztalat szükséges hozzá, amivel nem valószínű, hogy húszévesen rendelkezni lehet. Többek között ezért csináltam a koncertmesterkedést. Hívtak engem később Párizsba is, Londonba is nagy zenekarokhoz koncertmesternek, de én nem akartam az maradni. Én tapasztalatokat akartam szerezni, a mechanizmust megtanulni.

◆ Mi az oka annak, hogy a háború előtti években — és még azután is jónéhány évig — a budapesti Zeneakadémiáról kikerült hegedűsök uralták Európa — mit ne mondjak: a világ — színpadait, koncerttermeit; míg ma nem így van — ezzel szemben mindenhol Romániában végzeteket lehet hallani, látni koncertmesteri székekben szerte Európában?

— Erre én nem tudok precíz választ adni, viszont a jelenség érzékelhető. A háború előtt olyan pezsgő zenei élet folyt Magyarországon, főként Budapesten, ami segítette a fejlődést. Ez nem csak a hegedűre igaz — sok más területre is. Nagyon nagy személyiségek voltak jelen, és ennek voltak kihatásai. Itt van például az én mesterem, Zsurka Péter, aki Budapesten tanult. Ha ő nem Erdély felé indul, hanem Amerikába, ahogyan a többiek, előtte is ugyanolyan fényes karrier áll. Nagyszerű hegedűs volt és nagyszerű tanár. Nem tudom, hány növendék került ki a keze alól, de bizonyos, hogy mindegyik remek muzsikussá. S ők nemcsak játszanak, tanítanak is. Ugyanakkor Bukarestben is volt néhány jó tanár és sok tehetséges gyerek.

◆ Mondhatjuk azt, hogy Romániában vagy Bukarestben létezik egy hegedűiskola?

— Egységes iskoláról nem beszélhetünk. Volt két-három tanár, aki sok jó muzsikust nevelt. Ezeknek a többsége ma Nyugaton él. Viszont volt olyan tíz év, amikor kijött tizenöt-húsz nagyszerű hegedűs, ami rengeteg.

◆ Mennyire ismered a magyar zenekarokat?

— Nagyon kevésbé. Sokáig nem jöttem Magyarországra. Egyszer Kurtág György járt Lyonban, valamiféle kurzust tartott, én pedig pont akkor dirigáltam egy Brahms-műsort ott. Eljött a legelső próbára, illetve csak benézett, befülett. Aztán minden próbára bejött, mind a hatra, és a koncertre is, természetesen. Esténként eljött Mártával és beszélgettünk. Ő abban az időben csinálta a Bartók-szemináriumokat, és egy-két hónappal később telefonált, hogy nem akarnék-e ott dirigálni. Persze mondtam, hogy szívesen, s így kerültem vissza Magyarországra. Attól kezdve rendszeresen jöttem évente erre.

◆ Hegedűsz és vezényelsz, hegedű- és karmester-mesterkurzusokat tartasz. Mi áll hozzád a legközelebb?

— Nehéz kérdés. A hegedű egy életre van, elvégre az ember ezt nem felejtja el. Nagyon hozzám nőtt. Viszont fárasztó. Ötvenegynéhány országban léptem fel. Ezekre a koncertekre általában ugyanazt kérik; ritkán nyílik mód rá, hogy olyasmit játsszak, ami esetleg jobban érdekel. Éppen ezért az utóbbi időben nagyon sokat kamaráztam, ott ugyanis végtelen a repertoár. A dirigálással viszont úgy vagyok, hogy én gyerekkoromban is karmester akartam lenni. Ezt az ambíciómat mindig furcsálkodva fogadták azelőtt, hogy láttak volna vezényelni. Utána azt mondták: na jól van, dirigálj. Engem ez mindig érdekelt. Gyerekkoromban, amikor eljöttem Pestre, általában egy szatyornyí partitúrával mentem haza. Ez a mániám mindmáig megmaradt. Mesterkurzusokat tartok Amerikában, Japánban,

VISSZHANG A SVÁJCI ALPOKBAN

Franciaországban, Finnországban és Svédországban. Emellett fesztivált is rendezek: művészeti vezetője vagyok Svédország legnagyobb fesztiváljának. Nyáron lesz, fenn a Sarkkörön, s negyven koncert szerepel a műsorban. Ehhez hozzájön, hogy van Svédországban egy kamarazenekarom. Nagyon jó együttes, amelynek a zenei igazgatója vagyok. Velük turnézom és lemezeket csinálók. Franciaországban, Besançonban vagyok zenei igazgató: az operaszínházé is. Ebben a városban van talán Európa legfontosabb karmesterversenye. Itt elindítottam a szezont, és kidolgoztam a jövő évi tervét. Az opera most fog majd kinyitni...

◆ Magyarországra hívnak-e tanítani?

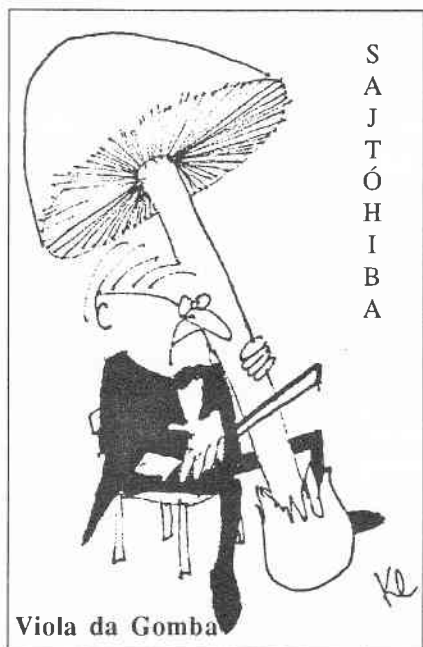
— A Bartók-szemináriumokat csináltam, azon kívül nem.

◆ Most már nem lenne akadály...

— Gondolom, nem. A Rádiózenekaron — akikkel nagy örömmel dolgoztam —, a Budapesti Vonósokon és rajtuk kívül más nem hívott meg. Valószínűleg van elég karmester.

◆ Remélem, ez változik majd, és hamarosan újra magyar pódiumon láthatunk viszont.

*Kérdező: Popa Péter
Lejegyezte:
Brém-Nagy Ferenc*

S
A
J
T
Ó
H
I
B
A

Viola da Gomba

A BM Duna Szimfonikus Zenekar svájci vendégszereplésen vett részt 1994. szeptember 14–26 között. Ez a 12 nap négy koncertre, valamint sok új zenészbarátság megkötésére adott lehetőséget vendéglátóinkkal, a langenthaler Lehrergesangverein Oberaargau és a kriegstetteni Wasseramt Kreis Singen kórusával.

A műsor igazi kulturális csemege volt a svájci zenerajongóknak. Az első két koncerten Lagenthalban és Herzogenbuchseben Mozart-estet tartottunk. A műsorban a B–Dúr Fagottverseny, majd a Requiem csendült fel, nemzetközi szolista-gárdával. A Fagottverseny szolista-gárdája a zenekar tagja, Szabó Zsolt, karmestere vezető karnagyunk, Deák András volt. A Requiem vendéglátóink karmestere, Markus Oberholzer dirigálta. Vérébéli muzsikust ismerhettünk meg személyében. Főlkészültsége példaértékű volt, és nagymértékben hozzájárult a kritikákban megjelent igen jó minősítéshez.

Az utolsó két előadáson Tippet: Korunk gyermeke című műve hangzott el. Igazi mélyérzelmű mestermunkáról van szó; kár, hogy Magyarországon nemigen játszott darab. A feladat nehézsége és szépsége óriási koncentrációt eredményezett. Szinte vibrált a levegő, a közönség tökéletes csendben hallgatta a művet, majd a végén szünni nem akaró tapssal jutalmazta az együttesek művészeit, valamint a szolista-gárdát. A kritika és a közönség visszajelzései alapján is igazi sikerként könyvelhetjük el ezeket a hangversenyeket.

A mai nehéz gazdasági helyzetben, mikor a régi partnerek megtartása is nehéz, nemhogy újak szerzése, fölmerül a kérdés: miért pont egy magyar zenekart hív meg egy svájci kórus? A válasz több helyen keresendő. Természetesen a minőségi munka az első. Ahhoz, hogy a nemzetközi porondon is megálljuk a helyünket, föl kell vennünk a versenyt a helyi zenekarokkal, és ez gyakran nem is olyan könnyű. Elég csak a zenekar katasztrofális hangszerállományára gondolnunk, amely egy-két éven belül lehetetlenné fogja tenni a minőségi munkát. A második a nemzetközi kapcsolatok kiépítése. Van egy mondás, miszerint a pénz is ott fial, ahol már van. Így van ez a koncertezéssel is. Két évvel ezelőtt a zenekar évek óta ismétlődő téli turnén vett részt Németországban.

Az előadás után megkeresett minket a kórus szervezője, és koncertlehetőséget ajánlott fel zenekarunknak. Így tavaly elsőként Haydn: Évszakok című oratóriumát adtuk elő két koncerten. Ennek folytatásaként jött létre ez a négy koncert. Legnagyobb örömünkre az eltöltött két hét nem csak száraz munkakapcsolatot eredményezett, hanem igazi zenészbarátságok létrejöttét is. Annál is inkább, mivel a kórustagok a szó legszorosabb értelmében váltak vendéglátóinkká, hiszen a zenekari tagok a kórus tagjainál kaptak szállást. Betekintést nyerhettünk a svájci emberek hétköznapjaiba, s örömmel láttuk, hogy az érdeklődés kölcsönössé vált. Megható példája volt ennek, hogy a búcsúvacsora meglepetéseként a kórus magyar nyelven énekelte el Himnuszunkat.

Nagy odaadással készültünk a vendéglátás viszonzására, melyre 1994. október 9–16 között került sor, mikor is a langenthaler kórusal október 12-én a Mátyás Templomban, majd október 14-én a BM Duna Palotában Mozart Requiemjét adtuk elő. Szolista-gárdánk a Magyar Állami Operaház művészei voltak: Kertesi Ingrid, Németh Judit, Berkes János, Szüle Tamás. A svájci sikersorozat itthon is folytatódott. A két teltházas előadáson a közönség szünni nem akaró vastapssal köszönte meg a zenekar és a kórus muzsikáját.

Őszintén reméljük, hogy az a barátság, amely a két együttes között kialakult, még sok olyan produkciót tartogat számunkra, melyek hangjai fölverik a templomok és koncerttermek csendjét.

☞ Szabó Zsolt
a művészeti tanács
elnöke